

9. Egyes kiemelt távlati műszaki fejlesztési koncepciók megvalósításához szükséges szakirodalmi tájékoztatási tevékenységek és azok időbeli ütemezésének meghatározása a szükséges komplex tájékoztatási és propaganda tevékenység egészének keretén belül.

10. A dokumentáció gépesítése.

11. A műszaki fejlesztés költségkeretein belül a műszaki tájékoztatásra jutó költségek arányának vizsgálata.

12. A tőkés devizaforintot igénylő szakfolyóiratok beszerzésének alakulása.

Befejezésül LÁNG Imre elvtárs, az MM képviselője hangsúlyozta a vizsgálat jelentőségét, rámutatva, hogy a felmérés nemcsak a műszaki, hanem általában a szakirodalmi tájékoztatás terén is igen hasznosnak bizonyult.

DÉRI MIKLÓSNÉ

HÍREK

Benyovszky Móric és a magyar könyvnyomtatás a XVIII. században. A *Bulletin of the New York Public Library* tavaly decemberi számában, a 666. lapon olvassuk a következőket, a New York-i nyilvános könyvtár szláv osztályának gyarapodásáról szóló beszámoló végén:

„Egy igen ritka új szerzeményű műről kell még itt említést tennünk, noha nyelviileg nem tartozik a szláv gyűjtemény keretei közé. Megszereztük Beniowski Móric grófnak, a híres lengyel kalandornak, aki egy ideig Madagaszkár királya volt, első magyar nyelvű életrajzát. A Gvadányi József által írott könyv 1793-ban jelent meg Pozsonyban (ma Bratislava, Szlovákia fővárosa). Kevés magyar könyvet nyomtattak ebben az időben.”

Noha BENYOVSZKY Móric GVADÁNYI-féle életrajza az Országos Széchényi Könyvtárban 2 példányban is megvan, valóban ritka könyvnek számít. BENYOVSZKY lengyel mivoltát sem akarjuk vita tárgyává tenni — a család magyarországi eredetét adataink szerint az ANJOU-királyokig vezeti vissza, mégis tény, hogy BENYOVSZKY Móric a lengyel szabadságért is harcolt. (Igaz, hogy grófságot MÁRIA TERÉZIÁTÓL, báróságot a francia királytól kapott.)

Feltétlenül javításra szorult azonban a magas színvonalú könyvtártudományi folyóirat azon állítása, mely szerint ebben az időben kevés magyar könyv jelent meg. („Few books were printed in Hungarian during that epoch”). Egyedül 1793-ból összesen 201 bibliográfiailag nyilvántartott

magyar nyelvű nyomtatványról tudunk, az 1791—1800 között megjelent összesen 2412 könyv közül 975 volt magyar nyelvű (latin 898, német 408). Az ország lakosságának számához, a másfél évszázados török megszálláshoz, az akkori gyarmati állapotokhoz képest ez nem számíthat kevésnek.

Jacques Kayser, a francia sajtótudományi intézet helyettes igazgatója 63 éves korában meghalt.

KAYSER — akiről érdekes megemlíteni, hogy DREYFUS kapitány unokaöccse volt — politikusként kezdte pályáját. A két világháború között a radikális párt elnöke, majd főtítkára lett. Főszerkesztője volt a radikálisok lapjának, a *République*-nak. A második világháború alatt részt vett az ellenállásban, utána a *Monde* munkatársa volt. Amellett a francia kormányt képviselte az ENSZ szociális tanácsában, valamint az UNESCO sajtóügyi tárgyalásain.

Számos munkája közül az 1955-ben írt *Egy szabadság halálára* c. könyve keltett nagy feltűnést — tiltakozott benne a sajtószabadságot a kapitalisták részéről fenyegető veszély ellen, akik a sajtóban csak saját hatalmuk eszközét becsülik.

D. B.

Kalauz nemzetközi tudományos szervezetek dokumentációs tevékenységéhez. Azoknak az évkönyveknek és címtáraknak a hosszú sorához, amelyek a nemzetközi tudományos szervek (intézetek, egyesületek, bizottságok) legszükségesebb adatait

(többnyire csak címüket) időről időre közölték, csatlakozott most egy alapos kutatómunkával összeállított adattár a természettudományok és alkalmazott tudományok (technika, mezőgazdaság, orvostudomány) nemzetközi szerveinek munkásságáról.¹ A washingtoni nemzeti könyvtár tájékoztató osztálya három évi gyűjtőmunkájának eredménye ez a kézikönyv. A könyvtár 781 nemzetközi szervezethez küldte el kérdőívét, hogy hiteles adatokat szerezhessen az általuk fenntartott könyvtárról, publikációs tevékenységükről, dokumentációs és tájékoztató munkájukról, kongressz-szusaikról, a rájuk vonatkozó hivatalos okmányokról és iratokról, eddigi munkájuk történetéről, szervezeti felépítésükről, költségvetésükről, a velük való érintkezés nyelvével stb. A 781 kérdőívre 683 szervezet válaszolt, ezek közül egy híján 450 szervezet közölt pontos adatokat. Felvették azonban az adattárba azoknak a szervezeteknek az adatait is, amelyek szabályos könyvtári, dokumentációs és tájékoztató szolgálatot nem tartanak fenn, de mégis aktív tevékenységet fejtenek ki bibliográfiák kiadásában, terminológiai kérdésekben, adatszolgáltatásban. A gyűjtött adatokat a kalauz a következő szerkezetben közli: a) a könyvtárról, dokumentációs és tájékoztató szolgálatról szóló adatok, b) a kiadványok pontos bibliográfiája, c) („*Related materials*”) a szervezetre vonatkozó hivatalos dokumentumok, szerződések, okmányok, d) („*Facts about the organization*”) a szervezet keletkezésének, eddigi munkásságának története, vállalt feladataik, szervezeti felépítésük adatai. A kalauz rendezési elve betűrendi. A függelék 10 lapra terjedő bibliográfiát ad az eddig publikált különböző tudományos címtárakról és évkönyvekről, jegyzéket közül az acronymeokról és betűrendes mutatót közöl a szövegben előforduló tárgyszavakról. Hézagpótló kézikönyv. k. b.

Újabb mutató a Zentralblatt für Bibliothekswesenhez. A német könyvtárügy és könyvtártudomány 1884 óta fennálló vezető organumához tíz-húsz évenként össze-foglaló mutató-kötet jelent meg. Ezt a sort

folytatja a Ruth UNGER összeállításában most elkészült mutató a folyóirat 51—70. évfolyamáról. A *Zentralblatt für Bibliothekswesen*nek ez a húsz évfolyama az 1934 és 1956 közötti időszakot öleli fel (1945—46-ban a folyóirat szünetelt). A mutató összeállítása sok problémát vetett fel, hiszen az első tíz év még a hitleri faszizmus időszakában jelent meg. A náci kormánynak ugyan nem sikerült a nagymúltú folyóiratot politikai uszításra felhasználni, de a *Zentralblatt* sem maradhatott teljesen mentes a fasiszta ideológiájú cikkektől. A mutató azonban — a történeti igazságnak megfelelően — ezeket is tartalmazza, de olyan tárgyszavak alá sorolja őket, hogy abból a pártos állásfoglalás azonnal kitűnik. A mutató a tanulmányokon kívül feldolgozza a közleményeket, hozzászólásokat, jegyzeteket, híreket és az ismertetéseket is. A kötet beosztásában Ruth UNGER módosította a hagyományos rendszert, s az most már csak három részre oszlik: szerzői mutató, az ismertetett művek mutatója és tárgymutató. Elmaradt tehát a cikkek időrendi felsorolása, a személyi híreket pedig bedolgozta a tárgymutatóba. Természetesen szükségessé vált az általában átvett tárgyszavak átvizsgálása és az elavultaknak a korszerű terminológiával való felcserélése. A gondosan szerkesztett mutató kötet önkéntelenül azt a kérdést veti fel bennünk, vajon a *Zentralblatt*nál is régebbi *Magyar Könyvszemle*hez nem kellene-e már össze-foglaló mutatót készíteni. Erre talán jó alkalom lenne az, hogy a *Magyar Könyvszemle* a jövő évben fejezi be a 80. évfolyamát.

Új dokumentációs módszer. A philadelphiai Institute for Scientific Information az irodalomkutatásban új módszert dolgozott ki. Az irodalomösszeállítások során azokat a műveket gyűjtik össze, amelyek irodalomjegyzékükben egy meghatározott, nyilvánvalóan alapvető munkára hivatkoznak. Ilyen módon egy kutatási területen működő különböző szerzők művei között eddig ismeretlen tartalmi összefüggéseket és időbeli kapcsolatokat lehet feltárni. Az új eljárást „*Citation-Index-Project*”-nek nevezik, mert a kiindulópont a hivatkozott művek jegyzéke. Az eljárás gyakorlati felhasználhatóságáról érdeklődéssel várunk további közléseket.

DR.

¹ *International scientific organizations. A guide to their library, documentation services.* Prep. under the dir. of Kathrine O. MURRA. Washington, 1962, Library of Congress. XI, 794 l.

A Coronelli Szövetség bécsi kongresszusa. Június 13—15. közt tartotta Bécsben első nemzetközi kongresszusát az 1952-ben alakult „Coronelli-Weltbund der Globusfreunde” nevű tudományos egyesület. Ennek a szövetségnek célkitűzése a régi, muzeális becsű, valamint a különleges érdekességű újabb föld- és éggömbök tudományos feltárása, ismertetése, nemzetközi lelőhely-kataszterük elkészítése. A Vincenzo CORONELLIRÓL, a XVII—XVIII. század fordulójának nagyírú kartográfusáról, szép kivitelű és nagyméretű glóbuszok készítőjéről elnevezett egyesület 11 esztendei fennállása alatt jelentős eredményeket ért el. Folyóirata, a *Der Globusfreund* állandóan közli a világ minden részén levő régi földgömbökről szóló tudományos feldolgozásokat és híreket.

A kongresszus mintegy összefoglalása volt a glóbusz-történeti kutatások eddigi eredményeinek; sikerében nagy része volt Ernst BERNLEITHNER professzornak, a szövetség fáradhatatlan elnökének. Őt különböző nemzethez tartozó előadó tíz előadásában sok új kutatás eredményét is hallhatták az érdeklődők. Az Österreichische Nationalbibliothek és a bécsi egyetem földrajzi intézetének helyiségeiben rendezett kongresszuson magyar résztvevők is megjelentek: FALLENBÜCHL Zoltán, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkatársa *Régi magyar glóbuszkészítők* címmel vetített képes előadást tartott. Rajta kívül Magyarországot FÜSI Lajos, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Térképtudományi Tanszékének adjunktusa és BORBÉLY Ándor, a Földrajztudományi Kutatócsoport ny. tud. munkatársa képviselték a kongresszuson.

F.

Berlini könyvtári kalauz. *Führer durch die Bibliotheken und Literaturstellen der Hauptstadt Berlin* címet viseli az a kis kézikönyv, amely joggal tarthat számot a hasonló kiadványokban viszonylag szegény magyar könyvtárügy érdeklődésére. A kézikönyv ugyanis teljes és kimerítő tájékoztatást ad Kelet-Berlin és a közlekedésileg hozzákapcsolt elővárosok valamennyi könyvtáráról olyformán, hogy megadja mindegyiknek a nevét, címét, telefonszámát, a hozzá elvezető közlekedési

eszközt, továbbá a legfontosabb adatokat: a nyilvánosság fokát, illetve a nyitvatartás idejét, az állományt kötettségben, a gyűjtőkört, a katalógusokat, a könyvtár esetleges kiadványait, az olvasótermek vagy kutatószobák megoszlását, befogadóképességét, feltünteteti továbbá, hogy van-e mikrofilm leolvasókészülék, fotoszolgálat, sokszorosítóüzem stb. Tömör és gyors áttekintést nyújt 557 könyvtárról. Praktikus az elrendezés is: az első rész az általános gyűjtőkörű tudományos könyvtárakat és szolgálataikat ismerteti (Deutsche Staatsbibliothek, Egyetemi Könyvtár, Városi Könyvtár, Akadémiai Könyvtár és még négy kisebb könyvtár), a második és talán legfontosabb rész 426 szakkönyvtárat sorol fel tudományágak szerint csoportosítva. Itt szerepelnek az egyetem és akadémia intézeti könyvtárai és sok más intézeti, hatósági és egyéb szakágazati könyvtár és a dokumentációs szervek. A 122 közművelődési könyvtár kerületek szerint csoportosított jegyzéke teszi teljessé a képet. Többféle mutató zárja a kötetet, amely felhívhatja a figyelmet arra, hogy nem lenne nálunk sem felesleges egy hasonló budapesti könyvtári kalauz kibocsátása.

GOMBOCZ ISTVÁN

Adatok a Szovjetunió könyvkiadásáról. Az elmúlt év folyamán a Szovjetunióban mintegy 76 000 könyvet adtak ki összesen másfél milliárd példányban. Ezek szerint a világon egy év alatt megjelenő könyvek közül minden negyedik szovjet publikáció. A legmagasabb példányszámot elért szerzők Lev TOLSZTOJ, PUSKIN és GORKIJ. Az első 105 milliós, az utóbbi kettő 99, illetve 98 milliós példányszámmal jelent meg.

Szovjet Byron kiadás. A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának kiadásában megjelentették BYRON leveleit és naplóját. A Szovjetunióban ez ideig már ötvenkét ízben adtak ki BYRON munkáiból, beleértve a különböző nemzetiségek nyelvén — 11 nyelven — megjelent kiadásokat is. BYRON műveit eddig mintegy 1 milliós példányszámmal publikálták.

BARLAY LÁSZLÓ